

IV. FORMACJA LITURGICZNA

Ks. Marian Pisarzak MIC

Charakter dni powszednich Okresu Wielkanocnego. Aspekt teologiczno-pastoralny

Ruch liturgiczny i odnowa soborowa sprawiły, że na nowo w centrum teologii i duszpasterstwa znajduje się misterium paschalne Chrystusa¹. Szczególnie dni Triduum Paschalnego sprzyjają głoszeniu i przeżywaniu tajemnic istotnych dla naszego zbawienia. Liczne już pomoce duszpasterskie w języku polskim, służące formacji liturgicznej, nawet czas wielkiego postu i okresu wielkanocnego objaśniają i komentują w tej istotnej perspektywie paschalnej. Jednakże trzeba zauważyć, że treść i myśl przewodnia wspomnianego okresu wielkanocnego nie jest dostatecznie uwzględniona, tak we wspomnianych materiałach jak też w praktyce duszpasterskiej, w przepowiadaniu i w programie nabożeństw, na przykład „Droga światła” prawie nie ma zastosowania w parafiach.

W tym opracowaniu będzie podjęta próba wydobycia teologii dni powszednich okresu wielkanocnego w oparciu o perykopy ewangeliczne. Chodzi o pokazanie tych treści i misteriów, które odnowa liturgiczna zamierzyła wydobyć i ich „odczytanie” wsparła odpowiednimi instrukcjami, ze względu na pełne i owocne przeżywanie okresu wielkanocnego.

1. Założenia

Czytania biblijne, zamieszczone w Lekcjonarzu mszału rzymskiego, zostały opracowane zgodnie z myślą Soboru Watykańskiego II przede wszystkim w celu pastoralnym, a więc formacyjnym. Ich dobór, układ i sens, ukierunkowany przez zamieszczenie krótkiej frazy „przewodniej” przed tytułem czytania, zmierza do tego, aby wierni stopniowo coraz głębiej poznawali wyznawaną przez siebie wiarę i historię zbawienia, aby ich duchowość była kształtowana przez słowo Boże².

W dni powszednie okresu wielkanocnego czyta się w sposób półciągly Ewangelię św. Jana, z której bierze się teksty o charakterze paschalnym, aby dopełnić czytania wielkopostne³. W tych tekstach wielkanocnych znaczną część stanowi mowa i modlitwa Chrystusa po Ostatniej Wieczerzy. Te lektury są dobrane ze względu na ich treść, a nie czas wygłoszenia. Ewangelia św. Jana jest mniej historyczna i narracyjna co do faktów, a bardziej mistyczna, wnikająca w istotę misterium. Dlatego Kościół sięga do niej zwłaszcza wtedy, gdy chce osiągnąć cel mistagogiczny. Taki właśnie cel charakteryzuje „pięćdziesiąt dni od Niedzieli Zmartwychwstania do Niedzieli Zesłania Ducha Świętego”⁴.

¹ Zob. KL 5; KKK cz. II, rozdział 1: *Misterium paschalne w czasie Kościoła*, rozdział 2: *Celebracja sakramentalna misterium paschalnego*.

² Zob. *Wprowadzenie do Lekcjonarza mszalnego* [wyd. 2, 1981 r.], 58-61.

³ Tamże, 101.

⁴ Zob. *Mszał rzymski. Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza* [wyd. 1, 1969], 22.

Specyfika okresu wielkanocnego została jeszcze wyraźniej zaznaczona w *Liście okólnym o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych* (1988 r.). Do cech szczególnych należy charakter paschalny, mistagogiczny i inicjacyjny; ten ostatni jest wydobyty zwłaszcza ze względu na neofitów.

Oto konkretne założenia i wskazania podane w *Liście okólnym* Kongregacji Kultu Bożego⁵:

- Obchód Paschy trwa przez cały czas paschalny (wielkanocny), postrzegany jako *jeden dzień świąteczny, co więcej – jako „wielką niedzielę”* (nr 100).

- Dla dorosłych, którzy w Wigilię Paschalną otrzymali chrześcijańskie wtajemniczenie (sakramenty inicjacji), cały ten czas (okres) jest przeznaczony na „mistagogię” (nr 102); zwłaszcza msze niedzielne mają temu służyć (nr 103). Wypada także, aby dzieci pierwszą Komunię Świętą otrzymały w określonej niedzielę wielkanocną, ze względu na paschalny charakter Eucharystii (nr 103).

- Wiernych już wtajemniczonych w Eucharystię duszpasterze niech pouczają o sensie kościelnego przykazania o uczestniczeniu w Mszy Świętej i przyjmowania Komunii Świętej w tym okresie (nr 104).

- Święty okres pięćdziesięciu dni kończy się Niedzielą Pięćdziesiąticy. Wspominamy w nią zesłanie daru Ducha Świętego na apostołów, początki Kościoła i jego misji (posłania) do wszystkich ludów (nr 107).

Z ostatnim numerem *Listu okólnego* wypada związać charakterystykę dni poprzedzających Pięćdziesiątnicę, o których można powiedzieć, że stanowią jakby nowennę błagań o dary Ducha Świętego: „Dni powszednie po Wniebowstąpieniu aż do soboty przed Zesłaniem Ducha Świętego włącznie przygotowują na przyjście Ducha Świętego Pocieszyciela”⁶.

Tak brzmi „norma”, takie było „założenie”. Faktycznie jednak temat darów Ducha Świętego pojawia się już w piątym tygodniu wielkanocnym w modlitwach i czytaniach dni powszednich (zob. niżej wykaz czytań). Ważne jest to, że w ogóle występuje i może być łączony z potrzebą wydobycia znaczenia sakramentu bierzmowania, pośród sakramentów inicjacji chrześcijańskiej.

2. Stan faktyczny – lektura Ewangelii św. Jana rozpisana na dni powszednie okresu wielkanocnego

W pierwszym tygodniu wielkanocnym, w powszednie dni, lecz niezwykle, bo uroczycie obchodzone, czyta się Ewangelie o chrystofaniach, opowiadające o zjawieniach się Chrystusa zmartwychwstałego w różnych sytuacjach uczniów⁷. Następne sześć tygodni, to lektura Ewangelii św. Jana rozpisana na wszystkie dni powszednie okresu wielkanocnego według określonego klucza. Klucz ten staje się oczywisty dzięki uwzględnieniu „zdań” poprzedzających tytuł każdej perykopy ewangelicznej; jest w nich zawarte ukierunkowanie lektury; podają one motyw przewodni określonego fragmentu Słowa Bożego, złączone zaś w grupy świadczą o myśli przewodniej przewidzianej nawet na kilka dni liturgicznych.

⁵ *List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych* (1988 r.), 100-107.

⁶ Zob. *Ogólne normy roku liturgicznego*, nr 26.

⁷ Zob. *Wprowadzenie do Lekcjonarza*, nr 101.

3. Tematyka poszczególnych dni

Temat Chrztu, dni od poniedziałku do czwartku w drugim tygodniu wielkanocnym:

Poniedziałek: J 3, 1-8: Jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha Świętego, nie może wejść do Królestwa Bożego.

Wtorek: J 3, 7-15: Trzeba się powtórnie narodzić.

Środa: J 3, 16-21: Bóg posłał swego Syna, aby świat został zbawiony.

Czwartek: J 3, 31-36: Kto wierzy w Syna, ma życie wieczne.

Temat Eucharystii, dni od piątku w drugim tygodniu do soboty trzeciego tygodnia:

Piątek: J 6, 1-15: Rozmnożenie chleba; chleb dający życie.

Sobota: J 6, 16-21: Jezus chodzi po wodzie (czy jest to aluzja do „wód śmierci”, czy może do paschalnego przejścia przez Morze Czerwone?).

Poniedziałek: J 6, 22-29: Troszczcie się o pokarm, który trwa na wieki.

Wtorek: J 6, 30-35: Jam jest chleb życia.

Środa: J 6, 35-40: Jest wolą Ojca, aby każdy, kto wierzy w Syna, miał życie wieczne.

Czwartek: J 6, 44-51: Chleb żywy, który zstąpił z nieba.

Piątek: J 6, 52-59: Ciało moje jest prawdziwym pokarmem.

Sobota: J 6, 55.60-69: Do kogo pójdziemy, Ty masz słowa życia wiecznego.

Temat posłannictwa Jezusa: kim jest Jezus dla chrześcijanina, dni od poniedziałku do soboty w czwartym tygodniu wielkanocnym:

Poniedziałek: w roku A: J 10, 11-18: Dobry pasterz daje życie swoje za owce; w roku B i C: J 10, 1-10: Jezus jest bramą owiec (albo jako drzwi otwarte dla każdego).

Wtorek: J 10, 22-30: Moje owce słuchają mojego głosu; Jezus nauczycielem.

Środa: J 12, 44-50: Przyszedłem, aby świat zbawić; Jezus zbawicielem.

Czwartek: J 13, 16-20: Kto przyjmuje tego, kogo Ja pošlę, Mnie przyjmuje; Jezus powołuje i posyła.

Piątek: J 14, 1-6: Ja jestem drogą, prawdą i życiem; Jezus drogą do domu Ojca.

Sobota: J 14, 7-14: Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca; Jezus ikoną Ojca.

Temat (zadań i darów) Ducha Świętego, dni od poniedziałku piątego tygodnia do środy szóstego tygodnia:

Poniedziałek: J 14, 21-26: Duch Święty nauczy was wszystkiego.

Wtorek: J 14, 27-31a: Pokój zostawiam wam.

Środa: J 15, 1-8: Kto trwa we Mnie, przynosi owoc obfity; por. Ga 5, 19 nn: owoce Ducha.

Czwartek: J 15, 9-11: Wytrwajcie w miłości mojej; męstwo i wytrwałość.

Piątek: J 15, 12-17: To wam przykazuję, abyście się wzajemnie miłowali.

Sobota: J 15, 18-21: Nie jesteście ze świata, bo Ja was wybrałem; nie kierujcie się duchem tego świata; pozwólcie się prowadzić Duchowi.

Poniedziałek: J 15, 26-27, 4a: Duch Prawdy będzie świadczył o Jezusie, ale wy też.

Wtorek: J 16, 5-11: Jeżeli nie odejdę, to Pocieszyciel/Paraklet nie przyjdzie.

Środa: J 16, 12-15: Duch Prawdy doprowadzi was do całej prawdy.

Temat misji Kościoła: Jezus odchodzi, pozostaje Piotr i Kościół jako znak i świadek, Chrystus modli się z Kościołem i za Kościół, dni od czwartku szóstego tygodnia do soboty siódmego tygodnia:

Czwartek: J 16, 16-20: Smutek wasz zamieni się w radość, albo opis wniebowstąpienia w relacji synoptyków.

Piątek: J 16, 20-23a: Radość w miejsce smutku.

Sobota: J 16, 23b-28: Opuszczam świat i idę do Ojca; tak mówi Jezus o sobie i tak mówi uczeń Pański, którego prowadzi Duch Święty.

Poniedziałek: J 16, 29-33: Jam zwyciężył świat, nie lękajcie się.

Wtorek: J 17, 1-11a: Ojcze, otocz swego Syna chwałą.

Środa: J 17, 11b-19: Uświęć ich w prawdzie.

Czwartek: J 17, 20-26: Aby stanowili jedno.

Piątek: J 21, 15-19: Piotr pasterzem (widzialną głową) Kościoła.

Sobota (rano): J 21, 20-25: Jan daje świadectwo, jest świadkiem misterium Bożych.

4. Uwagi

Mając na uwadze cały zestaw czytań ewangelijnych przewidzianych na wszystkie dni powszednie okresu wielkanocnego, możemy śmiało stwierdzić, że nie są one podane przypadkowo, lecz celowo, po to, aby „niosły” i wyrażały charakter paschalny, mistagogiczny i inicjacyjny tego okresu. Tę specyfikę należy respektować w posługiwaniu duszpasterskim. Szkoda zatem, że w różnego rodzaju pomocach pastoralnych, drukowanych na papierze lub podawanych elektronicznie na stronach internetowych, ci, którzy je przygotowują, przed tekstem czytań pomijają tak znaczące teologicznie i wiążące duszpasterzy w sumieniu (!) ukierunkowanie tematyczne fragmentów Pisma świętego podanych w *Lekcjonarzu mszalnym*. Kto nie liczy się z tym zaprogramowanym ukierunkowaniem tematycznym, łatwo wchodzi na drogę dowolnej i subiektywnej interpretacji liturgii i słowa Bożego. A przede wszystkim pozbawia sam siebie możliwości karmienia swojej duszy wodą z pierwszego i czystego źródła. Trzeba dziś na nowo odkryć dobroczynną relację, jaka istnieje między liturgią i życiem duchowym.

Charakter paschalny, mistagogiczny i inicjacyjny omawianego okresu liturgicznego jest tak znamienity i ważny, że jest respektowany chyba podwójnie, raz w dni powszednie, jak to widać w prezentacji tematów (punkt 3), drugi raz w niedziele tego szczególnego okresu. Zapewne, takie dublowanie treści nie jest efektem niedopatrzności, lecz celowego założenia: dotrzeć z tym „przesłaniem” do wszystkich uczestników liturgii – zarówno niedzielnej jak też niedzielnej i dni powszednich, zwłaszcza do tegorocznych neofitów.

Godne uwagi są dwa punkty *Listu okólnego*, które teraz – w tym kontekście – prawie w całości przytaczamy (zob. wyżej: 1. Założenia).

- Dla dorosłych, którzy w Wigilię Paschalną otrzymali chrześcijańskie wtajemniczenie, **cały ten czas** jest przeznaczony na „mistagogię”. Gdziekolwiek więc są nowo ochrzczeni, należy zachować przepisy podane w „Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” nn. 37 - 40 i 235 -239. W ciągu oktawy Paschy w Modlitwie

eucharystycznej wszędzie uwzględnia się wstawiennictwo za nowo ochrzczonych⁸. - **Przez cały okres** wielkanocny należy zachować wśród wiernych na Mszach niedzielnych specjalne miejsce dla neofitów. Wszyscy neofici niech się starają uczestniczyć we Mszach ze swoimi chrzestnymi. Należy o nich wprowadzić wzmiankę w homilii i zależnie od okoliczności – w modlitwie wiernych⁹.

5. Zakończenie

W liturgii parafialnej, stosowanej, obserwuje się taki faktyczny stan rzeczy, że okres wielkanocny z właściwą mu specyfiką już nie jest przeżywany, po prostu prawie nie istnieje albo jest zredukowany i zwykle kończy się na I Niedzieli Wielkanocnej, czyli Miłosierdzia Bożego. Zwłaszcza w przypadku późnej Wielkanocy, okres Pięćdziesiątnicy Paschalnej szybko staje się czasem innych przeżyć, jak nabożeństwa majowe, pielgrzymki, dni Pierwszej Komunii świętej, bierzmowania, wizytacji kanonicznej parafii, poświęcenia pól, czy w ogóle radowania się pięknem przyrody wiosennej; w takich okolicznościach frekwencja na Mszach niedzielnych nie tylko w dużych miastach znacząco maleje.

A zatem duszpasterstwo respektujące liturgię Kościoła i jej przesłanie (znaczenie) dla życia w duchu wiary paschalnej i mocą misterii, czyli sakramentów świętych – staje przed trudnym zadaniem, aby istotna i bogata treść duchowa okresu wielkanocnego nie była zagłuszana lub zastępowana czymś, co jesteśmy skłonni nazwać religijnym zwyczajem i folklorem.

⁸ *List okólny*, 102.

⁹ *List okólny*, 103.